

La bondat escarnida

JOAN AGUT

NARRATIVA

Honoré de Balzac, *El cosí Pons*.
Traducció d'Anna Casassas.
EDICIONS DE 1984. Barcelona, 2003.

Honoré de Balzac (Tours, 1799 - París, 1850) ha estat considerat amb tot mereixement un dels pares de la novel·la moderna al costat de Dickens, Tolstoi i Dostoievski. Fou autor de la *Comèdia humana*, un conjunt de més de cent novel·les agrupades en vuit grans divisions temàtiques: *Escenes de la vida privada*, *Escenes de la vida de província*, *Escenes de la vida parisenca*, *Escenes de la vida política*, *Escenes de la vida militar*, *Escenes de la vida al camp*, *Estudis filosòfics* i *Estudis analítics*, que recullen el període històric de França entre els anys 1789 i el 1848, de la Revolució a l'Imperi, i que inclouen uns quatre mil personatges. Harold Bloom registra en el seu cèlebre *Cànon occidental* vuit obres de Balzac, entre les quals n'esmenta algunes de les més conegudes: *Pell de xagrí*, *Papa Goriot*, *Eugènia Grandet* i *La cosina Bette*.

El cosí Pons correspon a la sèrie *Escenes de la*

vida parisenca. Synain Pons és una ànima càndida. Músic i col·leccionista d'art, viu una vida anodina, de concò solitari, amb lligams familiars de segona línia. Pons comparteix la seva existència solitària amb un ànima besona, l'alemany Schmucke, músic com ell, que acabarà sofrint el mateix trist destí que el seu amic. La història del cosí Pons arrenca d'un malentès amb els seus parents que li provoca un gran disgust, que el farà emmalaltir i del qual acabarà morint. La ingènua i bondadosa parella d'amics patirà el setge d'un grup de persones sense escrúpols, cobejoses de la riquesa reunida pel col·leccionista, encapçalades per la portera Cibot, el ferraller Rémonencq i l'advocat Fraisier. Aquests conspi-

UN BUST D'HONORÉ DE BALZAC MODELAT PER RODIN

ranen per tal de repartir-se l'herència de Pons amb la complicitat dels parents del músic, representants de l'alta burgesia. Els parents aconseguiran apoderar-se del botí després d'haver provocat la mort dels dos angèlics companys.

La novel·la exemplifica el triomf de l'avidesa dels diners sobre la bondat humana, que resulta escarnida. *El cosí Pons* és una obra irònica i despietada, que s'endinsa en la turpitud de l'egoisme humà, enfollit darrere els diners. De tall naturalista, Balzac retrata una societat decadent i sense consciència moral en què els bons tenen totes les de perdre, una societat cada vegada més materialista i prosaica que condemna amb sarcasme tots aquells que com Pons i el seu amic opten pel món de l'esperit. La mirada de Balzac sobre aquesta societat és una mirada distanciada i profundament crítica. Destaca el contrast amb què són tractats els personatges: Pons i Schmucke amb extrema tendresa i la resta amb irònic realisme. Els bons són seràficament innocents i els dolents estúpidament perversos. La conclusió a la qual arriba Balzac és que les armes de l'abjecció són infinitivament més poderoses que les de la bondat.

El cosí Pons fou escrita entre el 1846 i el 1847, tres anys abans de la mort de l'autor. D'ençà d'aquelles reculades dates ha passat més d'un segle i mig i, per tant, és lògic que llegida avui la novel·la tingui un cert gust arcaic, encara que la penetració psicològica de l'autor i la crònica de costums d'una època mantinguin la seva vigència als inicis del segle XXI. Aquesta és la força dels clàssics: la seva permanència a través del temps. Honoré de Balzac encara avui pot llegir-se amb plaer i més si, com en aquest cas, ha estat traduït d'una manera excel·lent.

NARRATIVA

Més enllà de la biografia

ENRIC CASTELLÓ

Sylvie Matton, *La puta de Rembrandt*.
Traducció de Clara Luthi Solé.
DESTINO. Barcelona, 2003.

L'any 1642 va morir Saskia van Uylenburgh, l'esposa de Rembrandt. El pintor holandès va caure aleshores en una crisi que va tenyir els seus quadres de colors foscos. Sols li va quedar en Titus, l'únic fill que va sobreviure dels quatre que havia engendrat Saskia. Llavors, dues dones van entrar a casa seva com a serventes. Totes dues se'n van enamorar: primer Geertge Dirckx, i després Hendrickje Stoffels. Sylvie Matton s'ha ficat a la ment de la segona per apropiarse a la vida del notable artista barroc.

La puta de Rembrandt és la història dels anys que aquesta dona viví al costat del pintor nascut a Leiden. Matton fa una valenta aposta per construir una narració en primera persona, sense diàlegs i de construcció psicològica de personatge. Els pensaments més profunds de Hendrickje es barregen amb l'exposició d'una vida dedicada a servir el pintor. Les escenes domèstiques i de reclusió estan molt ben resoltes. Matton tenia molt de material sobre la vida de Rembrandt, ja que va ser la guionista d'un film sobre la vida del pintor que va dirigir el seu marit, Charles Matton. Com a teló de fons, s'entreu la societat holandesa del segle XVII, el seu imperi comercial, la guerra contra els espanyols i, posteriorment, contra Anglaterra, els anys de pesta, el pensament reaccionari i l'opressió de l'individu.

Hendrickje estarà al costat de Rembrandt en els moments més difícils de la seva existència. El pintor no es pot casar amb ella, ja que hauria de separar-se del seu fill Titus i pagar a un orfenat una quantitat de diners que no té -condicions que deixà Saskia al testament en cas que el pintor es tornés a casar-. La parella passa per dificultats econòmiques i personals. Geertge disputarà l'amor de Rembrandt fins a límits que arriben a la bogeria. El pintor haurà de vendre magnífiques teles, a preus de saldo, per fer front als deutes. El relat dels esdeveniments, sempre explicats des del punt de vista de Hendrickje, va construint el món íntim d'aquesta dona, que es manté com a protagonista i esdevé una prisma on la llum de Rembrandt es refracta en multitud de tons i sentiments.

AMB L'ESTIGMA DE PUTA

L'estil de Matton és molt poètic i, en general, la visió de la protagonista retrata un personatge idealitzat del pintor. Hendrickje esdevindrà la matèria primera de nombroses pintures, així com el seu fill, Titus. Ella portarà l'estigma de puta al llarg dels seus dies, imposat per una societat que no entén una relació amorosa i sexual fora del matrimoni. Però Hendrickje assumeix aquesta creu i s'hi resigna, si així pot estar al costat de l'home que estima. El que finalment queda sobre paper és una brillant història d'amor. Si bé en alguns moments la narració és difusa i el recurrent psicologisme acaba per treure'n frescor i vivesa, en d'altres es mostra magistral i reeixida en l'objectiu de traspasar la pell del lector. És aquí on l'aposta de Matton d'anar "més enllà de la biografia" obté els seus fruits.

Només petites satisfaccions

XULIO RICARDO TRIGO

NARRATIVA

Alina Reyes, *Satisfacció*.
COLUMNNA. Barcelona, 2003.

Un observador superficial podria pensar que la literatura francesa, davant la manca de qualitat i d'idees que arrossega, es dedica a la provocació fàcil, a la *boutade* ideològica o a l'esport universal d'aquest inici de segle, tan senzill com "a veure qui la diu més grossa". D'entrada cap d'aquestes afirmacions no quedaria fora de lloc, però sobretot per l'absència d'una narrativa francesa amb més ambició, amb més ganes de reflectir una societat cada vegada més complexa, una literatura que atorgués en tot moment el seu mèrit just a les relatives bogeries o divertiments dels Houellebecq, Darrieussecq i companyia.

Ara bé, ¿s'hi pot incloure l'Alina Reyes dins d'aquesta vessant provocadora de la literatura francesa? La seva trajectòria ha viscut sovint episodis

que s'han qualificat d'escandalosos, com l'acollida a aquella novel·la de finals dels 80, *El carnisser*. Però la lectura de la seva última obra, *Satisfacció*, ens informa àmpliament que les seves provocacions són relatives, que la duresa de la història actuarà sempre segons la impressió personal que ens pugui causar un clar discurs sobre el sexe i sobre les condicions més amagades de la vida de parella. Si el lector/lectora és una persona del seu temps, acostumada a una relació natural amb la seva vida íntima, el relativisme es podria convertir en avorriement si no fos per l'indubtable ofici que hi ha al darrere.

ELS PROBLEMES DE LA PARELLA

Alina Reyes ens parla del desig, dels problemes que arrossega tota convivència de parella, i ho fa amb un llenguatge directe, de vegades ratllant la pornografia. Aquest llenguatge ajuda força a convertir el lector en incondicional: és fresc, descarat, de vegades sorprenent. Però no es pot dir el mateix de la història que ens explica *Satisfacció*, la ja sabuda combinació de sexe, mort i cintes de vídeo, el trio

com a transgressió i els cotxes, símbol per excel·lència de la modernitat, com a peça fonamental de la resolució. En aquest sentit, no es pot dir que Reyes mantingui les expectatives que anuncia la seva traça com a escriptora, de vegades molt per damunt d'altres francesos de la seva generació. Tot plegat una mica contradictòria, aquesta capacitat narrativa que només ens ofereix una visió de l'ésser humà contemporani que voreja el tòpic i davant la qual només es podran sentir ofesos els qui posin l'accent dels límits a la primera síl·laba.

Per tot l'anterior només ens atrevim a recomanar el llibre en casos d'oci extrem, quan tota paraula ben escrita ens pot fer rebotar de la cadira amb l'esperança que hi ha vida més enllà de nosaltres, o també si el lector/lectora es troba immers en alguna complicada trama sexual -trio, quintet, etc.- i sent la necessitat d'expiar les pors i les petites culpes a través d'històries alienes. Potser així podran treure profit d'aquesta literatura que extrema els sentits però no se sent gaire obligada amb altres aspectes de la nostra personalitat.